

MATKALAUKKU tehtäväpaketti

Millaista olisi työskennellä museossa? Millaisia tarinoita kirkkomuseon esineisiin liittyy? Museon esineet ovat muistoja historiasta, ne välittävät tietoa menneestä. Museoesine on arvokas juuri näiden tietojen vuoksi. Museossa työskentelevän tutkijan tehtävänä on selvittää millaisia tietoja museoesineisiin liittyy.

Matkalaukun parissa työskentelevien oppilaiden tehtävänä on toimia tutkijoina, jotka selvittävät mitä vanhaan matkalaukkuun kootut esineet ovat ja mitä niistä pystytään saamaan selville. Tehtäväpaketti tutustuttaa oppilaat museotyöhön, tutkimusvälineisiin ja ortodoksiseen kulttuuriin. Työskentelyn voi soveltaa esim. uskonnon, äidinkielen, historian ja kuvataiteen opetukseen. Tehtäväpaketti on suunnattu alakoululaisille, mutta sitä voi hyödyntää myös vanhempien oppilaiden kanssa. Työskentelyssä korostuu oppilaan oman tutkijanroolin merkitys. Oppiminen tapahtuu oivaltaen ja havainnoiden vuorovaikutuksessa muiden oppilaiden kanssa.

Varaukset: kirkkomuseo@ort.fi, puh. 0206 100 264, 0206 100 263, 020 610 0265 tai 020 610 0262.

MATKALAUKUN SISÄLTÖ

Matkalaukusta löytyvät tutkittavat esineet:

1. Kristus-ikoni
2. Jumalanäiti-ikoni
3. tuohus
4. risti
5. lampukka
6. pääsiäismuna
7. metalli-ikoni
8. ehtoollisleipä
9. kaksi kankaanpalaa papin puvusta
10. rukousnauha

Esineet ovat valkoisissa kangaspusseissa. Kustakin kangaspussista löytyy lisäksi esineeseen liittyvä asiakirja. Asiakirjat ovat sepitettyjä kirjeitä, testamentteja, lehtiartikkeleita jne. joita tutkimalla oppilaat saavat selville tutkimusesineisiin liittyviä tietoja.

Matkalaukusta löytyvät myös suurennuslasi, mittanauhoja ja hanskoja. Matkalaukussa on yksi laminoitu inventointikortti, josta opettajan tulee ottaa kopioita ennen työskentelyn aloittamista. Kustakin esineestä on tarkoitus täyttää yksi inventointikortti. Lisäksi työskentelyssä tarvitaan kirjoitusvälineet.

Keskustelkaa yhdessä:

- Mitä oppilaille tulee mieleen sanasta museo?
- Miksi museoita on olemassa?
- Mitä museoissa tehdään?
- Millaisia museoita Kuopiossa on ja missä museoissa he ovat vierailleet?
- Mistä museoiden esineet ovat peräisin?

Taustatiedoksi opettajalle:

Suomen ortodoksinen kirkkomuseo on erikoismuseo, jossa tutkitaan ja pidetään esillä ortodoksisten kirkkojen ja rukoushuoneiden esineistöä. Suurin osa kirkkomuseon esineistä on pelastettu alueilta, joille Neuvostoliitto hyökkäsi talvi- ja jatkosodan aikana vuosina 1939-1944.

Museoissa voi työskennellä museonjohtaja, tutkija, intendentti, amanuenssi, museolehtori, konservattori, opas. Tutkija tutkii museoon tuotuja esineitä. Koska esineet eivät osaa puhua ja kertoa itsestään, ihmisten täytyy tutkia esineitä selvittääkseen, millainen historia niillä on. Tutkija selvittää minkä ikäisiä esineet ovat, mistä materiaalista ne on valmistettu ja mitä niillä on tehty. Kuka niitä on käyttänyt ja missä jne. Kun esinettä tutkitaan, sitä käsitellään hyvin varovasti. Tutkija laittaa käteensä puuvillahanskat kosketellessaan esineitä. Esineisiin ei saa tulla sormenjälkiä, sillä iholla oleva hiki ja hien suolat syövyttävät niitä. Myös maalausten pinta vaurioituu paljaan ihon kosketuksesta. Esineitä täytyy myös varjella valolta ja lämpötilojen vaihteluilta. Sen takia museoissa on melko hämärää ja viileää.

Työskentelyn eteneminen:

1. Oppilaat jaetaan 2-3 hengen tutkimusryhmiin.
2. Kullekin ryhmälle annetaan inventointikortti ja käydään yhdessä läpi mitä korttiin täytetään ja valitaan yksi ryhmän jäsenestä kirjuriksi. Inventointikortit vastaavat kirkkomuseossa käytössä olleita kortteja, jollainen on täytetty jokaisesta museon kokoelmiin kuuluvasta esineestä. Nykyään tiedot tallennetaan sähköiseen tietokantaan.

Esine: Tutkimalla esinettä ja siihen liittyvää asiakirjaa oppilaat päättävät mikä heidän esineensä nimi on.

Alkuperä: Alkuperä tarkoittaa tietoja, jotka kertovat kenelle esine on aikanaan kuulunut. Tiedot selviävät kuhunkin esineeseen liittyvästä asiakirjasta.

Saantiaika: Ajankohta, jolloin esine on saatu museoon. Tämä selviää esineeseen liittyvästä asiakirjasta.

Lahjoittaja/Tallettaja/Myyjä: Tieto keneltä esine on saatu museoon. Laittakaa rasti kohtaan, joka kertoo onko esine lahjoitus, talletus vai osto.

Ajoitus: Esineen ulkonäön perusteella arvioidaan minkä ikäinen esine voisi olla. Esineeseen liittyvästä asiakirjasta voi myös olla apua ajoituksen selvittämisessä.

Mitat: Mitataan esine ja merkitään millaisia mittoja on otettu. Onko kyseessä pituus, leveys, halkaisija tai jonkin yksityiskohtan esim. ketjun tai nauhan mitta.

Materiaali ja tekotapa: Katselemalla, haistelemalla ja tunnustelemalla esinettä arvioidaan mistä materiaalista ja millä tekniikalla esine on valmistettu.

Kuva: Inventointikortin kääntöpuolelle piirretään kuva esineestä. Piirtäjänä voi toimia yksi ryhmän jäsenestä. Myös kukin jäsen voi piirtää tai maalata kuvan esineestä erilliselle paperille.

3. Kun oppilaille on käynyt selväksi, mitä tietoja korttiin täytetään, jaetaan kullekin ryhmän jäsenelle hanskat, jollaisia museotyöntekijät käyttävät käsitellessään esineitä, jotta ne eivät likaannu ja vaurioidu.
4. Tämän jälkeen kullekin tutkimusryhmälle annetaan valkoinen kangaspussi, josta löytyy tutkimusesine ja siihen liittyvä asiakirja.
5. Tutkimusryhmä perehtyy omaan esineeseensä ja täyttää tiedot inventointikorttiin.
6. Tutkimusryhmät esittelevät vuorollaan oman esineensä, millaisesta asiakirjasta he selvittivät esineeseen liittyviä tietoja ja mitä asioita he ovat inventointikorttiinsa täyttäneet.
7. Ryhmän ohjaaja ja muut oppilaat voivat esittää kysymyksiä tutkimusryhmälle.
8. Ohjaaja kertoo tiedot tutkittavista esineistä. Perustiedot esineistä löytyvät ohjeiden lopussa olevasta taulukosta.

Matkalaukun kanssa voi työskennellä myös pienten oppilaiden kanssa siten, että yhdessä ryhmän kanssa tutkitaan yksi esine kerrallaan ja halutessaan opettaja kirjaa esineiden tiedot inventointikorttiin.

Esine	Tiedot esineestä ja kysymyksiä keskustelun tueksi
	<p>Ikoni on ortodoksiseen jumalanpalveluselämään liittyvä kuva. Ikoneihin on kuvattu Raamatun tapahtumia ja henkilöitä. Ikonit eivät ole muotokuvia, vaan niissä kuvataan pyhien henkilöiden kirkastunutta olemusta. Ikoni on viestinviejä, puhelin, joka kuljettaa ikonin edessä lausutut rukoukset Jumalan luo.</p> <p>Pohdi: Ketä ikoni esittää? Onko hän nuori vai vanha?</p> <p>Tämä ikoni esittää Kristusta. Perinteisesti ikonit maalataan puupohjalle värijauheilla, jotka sekoitetaan veteen ja kananmunan keltuaiseen. Matkalaukun ikoni on painokuva, joka on kiinnitetty puulevyille.</p> <p><i>Asiakirjana lahjoitussopimus. Sopimuksesta käy ilmi ikonin entinen omistaja ja mistä hän hankki ikonin itselleen ja milloin se on valmistettu (ajoitus). Lisäksi asiakirjasta selviää kuinka ikoni on saatu museolle ja milloin se on vastaanotettu (saantiaika).</i></p>

Ikoni esittää Kristus-lasta ja Neitsyt Mariaa. Äitiä ja lasta kuvaavia ikoneita kutsutaan Jumalanäidin ikoneiksi. Ikoneita on sekä ortodoksisissa kirkkoissa että kodeissa. Rukoilemalla ikonin edessä osoitetaan kunnioitusta ikoniin kuvatuille pyhille henkilöille. Ikoni ei ole ortodoksisen kirkon yksinoikeus, vaan se on kuva, joka on tarkoitettu kaikille.

Pohdi: Oletko nähnyt ikoneita jossakin, missä?

Asiakirjana testamentti, josta selviää kenelle ikoni on aikanaan kuulunut ja kuinka se on päätynyt kirkkomuseolle (saantiaika). Testamentissa kerrotaan myös ikonin ajoitus ja tietoja ikonin valmistustekniikasta ja aiheesta.

Tuohus on ortodoksisissa kirkkoissa poltettava ohut pitkä kynttilä. Ihmiset sytyttävät tuohuksia kirkkoon merkiksi käynnistään ja muistoksi kuolleille omaisilleen tai ystävilleen. Tuohuksia valmistetaan Heinävedellä sijaitsevassa Lintulan nunnaluostarissa, josta niitä toimitetaan kaikkiin Suomen ortodoksisiin kirkkoihin.

Pohdi: Mille tuohus tuoksuu? Mistä materiaalista tuohus on valmistettu? (Tuohus on valmistettu mehiläisvahasta ja se tuoksuu hunajalta.)

Asiakirjana kuitti, josta selviää, että kirkkomuseo on ostanut tuohukset Lintulan luostarista. Kuitista selviää myös tuohuksen ostoajankohta ja tuohuksen hinta. Tuohuksen valmistumisajankohta, eli ajoitus ei selviä ostokuitista. Tuohuksen kunnosta voi päätellä, että se on aika uusi ja sen voi ajoittaa varmasti 2000-luvulle.

Risti on Kristukseen uskovien tunnusmerkki. Samalla lailla kuin urheilujoukkueeseen kuuluvia yhdistää samanlainen pelipaita, risti tunnuksena yhdistää samaan kirkkoon kuuluvia.

Pohdi: Mitä ristiin on kuvattu? Tarkastele Kristusta suurennuslasilla: miksi Kristuksella on niin ryppyinen vatsa? Missä olet nähnyt ristejä? Miksi tutkittavan ristin kääntöpuolella on metallinen kolmio?

Asiakirjana kirje, jossa esineen lahjoittaja kertoo ristin alkuperästä. Kirjeen päivämäärästä voi päätellä milloin risti on saatu museoon (saantiaika). Ajoitus ei ole ristin lahjoittajan tiedossa ja oppilaiden täytyy arvioida ristin valmistumisajankohta sen ulkonäön perusteella.

Lampukka: Ikonin edessä poltettava riippuva pieni öljylamppu. Lampukan metalliosan sisälle istutetaan pieni lasinen kuppi, jossa on kynttilän sydänlankaa ja öljyä. Kirkoissa lampukoita roikkuu esimerkiksi alttarissa ja ikonien edessä kirkkosalissa.

Pohdi: Miten lampukka ripustetaan? Miten esineen nimi liittyy sen tehtävään?

Asiakirjana talletussopimus, jonka päiväyksestä voi päätellä milloin lampukka on tullut museoon (saantiaika). Asiakirjassa kerrotaan miten lampukka on päätynyt sen nykyiselle omistajalle. Ajoitus ei ole tiedossa ja oppilaiden tulee arvioida lampukan valmistumisajankohta sen ulkonäön perusteella.

Pääsiäismuna Ortodoksien pääsiäisen odotukseen kuuluu paasto, jolloin ruokavalioon ei kuulu lihaa eikä kananmunia. Pääsiäisenä paasto loppuu ja silloin herkutellaan hienosti maalatuilla pääsiäismunilla. Ortodoksit maalaavat munat usein punaiseksi, koska punainen on ylösnousemuksen riemun väri, pääsiäisen väri. Kullalla maalatut kirjaimet XB ovat kirkkoslaavinkielinen lyhenne ortodoksien pääsiäistervehdyksestä ”Kristus nousi kuolleista!”.

Pohdi: Oletko itse maalannut pääsiäismunia? Mitä muita koristeita pääsiäisenä käytetään? Mitä pääsiäisenä on tapana syödä?

Asiakirjana lehtileike, jossa kerrotaan munan valmistumisesta. Lehtileikkeestä selviää myös milloin ja kuinka muna on päätynyt kirkkomuseoon.

Metalli-ikoni on tyypiltään ns. ennusmerkki-ikoni. Jumalanäiti, Neitsyt Maria on kuvattu kädet kohotettuna rukousasentoon. Jumalanäidin syliin kuvattu Kristuslapsi siunaa molemmilla käsillään. Ikoni on valmistettu valamalla metallista.

Asiakirjana lehtileike, jossa kerrotaan mistä ikoni on löytynyt ja miten se on päätynyt kirkkomuseoon. Lehtileikkeen päivämäärästä voi päätellä milloin ikoni saapui museolle. Ikonin valmistumisaika selviää lehtileikkeestä.

Ehtoollisleipä on pienen sämpylän kokoinen leipä, joka on valmistettu vehnäjauhoista, suolasta, vedestä ja hiivasta. Ehtoollisleipää saa nauttia vain ehtoollisella. Ortodoksisessa kirkossa ehtoolliseen saa osallistua vain ortodoksisen seurakuntaan kuuluvat henkilöt. Ehtoolliseen voi osallistua kaikenikäiset, pienet lapsetkin. Tämän leivän pintaan on painettu teksti ”Pyhä marttyyri Sergei Radonezialainen” sekä hänen kuvansa.

Pohdi: Miten ehtoollisleipä eroaa normaalista kaupasta ostetusta leivästä?

Asiakirjana kirje, josta selviää mistä aineista leipä on tehty ja kuka sen on tehnyt ja lahjoittanut museolle. Kirjeen päivämäärästä selviää milloin leipä on saatu museolle (saantiaika) ja kirjeen sisällöstä voi myös päätellä leivän valmistumisajankohdan (ajoitus).

Kaksi kankaanpalaa papin puvusta. Ortodoksisen kirkon jumalanpalveluspuvuissa käytetään paljon oikealla kullalla päällystettyä lankaa. Uudemmissa kankaissa kultalanka on saatettu korvata keinotekoisilla materiaaleilla.

Pohdi: Kummassa kankaanpalassa on käytetty oikeaa kultalankaa? Tarkastele ja vertaa kahta kangaspalaa suurennuslasia käyttämällä. Voit ottaa hanskat pois kädestäsi ja tunnustella kankaita sormillasi. Keinotekoisella kultalangalla koristeltu kangas on karheampi. Tutki kankaasta irtoavia lankoja. Keinotekoinen kultalanka on venyvämpää kuin aidosta kullasta valmistettu. Keinotekoisien kankaan värit ovat usein arvokasta kangasta räikeämpiä. (Sinisävyinen on tehty keinotekoisella kultalangalla ja keltainen aidolla).

	<p><i>Asiakirjana museon tekstiilikonservaattorin kirje henkilölle, joka on lähettänyt kankaanpalat museolle. Kirjeestä selviää sekä ajoitus että kankaiden saantiaika. Kirjeessä on myös ohjeet kuinka aito kultalanka tunnistetaan epäaidosta materiaallista.</i></p>
	<p>Rukousnauha on langasta punomalla ja solmimalla tehty nauha, jota käytetään rukoilun apuna. Rukousnauhaa voi pitää korun tavoin joko kaulassa tai sen voi punoa ranteen ympärille. Rukousnauha on tarkoitettu erityisesti luostarissa asuvien käyttöön. Niin munkeille kuin opiskeleville papeille opettaja eli rippi-isä voi määrätä tietyn määrän rukouksia, jotka heidän on käytävä lukemassa kirkossa. Jos rukouksia määrätään 50 kappaletta, on käytännöllistä, että rukousnauhassa on 50 solmua. Rukoilija pystyy sormiaan solmulta toisella siirtämällä pysymään laskussa rukousten määrässä.</p> <p>Pohdi: Miten rukousnauha on koristeltu? Sopiiko rukousnauha kaulaasi? Kuinka monta kertaa saat kieputettua nauhan ranteesi ympärille? Kuinka monta solmua tässä rukousnauhassa on? (solmuja on 100) Kokeile rukousnauhaa: Mieti jokin lupaus (en syö karkkia tänään, siivoan huoneeni tms.) ja luette se yhtä monta kertaa kuin nauhassa on solmuja.</p> <p><i>Asiakirjana lahjoitussopimus, josta selviää keneltä ja milloin rukousnauha on saatu museolle. Sopimuksesta selviää myös missä ja milloin rukousnauha on valmistettu.</i></p>

Jatkotyöskentelyidea:

Tutkimusretki omaan reppuun tai pulpettiin

- Oppilaat valitsevat jonkun repusta tai pulpetista löytyvän esineen. Tutkimuskohteeksi voi valita myös kotoa löytyvän esineen.
- Täytetään inventointikortti, johon piirretään tai kiinnitetään valokuva esineestä.
- Esineet ja niistä laaditut inventointikortit asetetaan esille näyttelyksi luokkahuoneeseen tai johonkin muuhun yhteiseen tilaan.